

Johanna Sammalmaa

**MODERNIN AIKAKAUSLEHTIMÄISEN TAITON SOVELTAMINEN
HISTORIAJULKAISUUN**

Esimerkkinä jalkapalloseura FC YPA:n historiikki

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Mediatekniikan koulutusohjelma
elokuu 2016**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Huhtikuu 2014	Tekijä/tekijät Sammalmaa Johanna
Koulutusohjelma Mediatekniikka		
Työn nimi MODERNIN AIKAKAUSLEHTIMÄISEN TAITON SOVELTAMINEN HISTORIAJULKAISUUN. Esimerkkinä jalkapalloseura FC YPA:n historiikki.		
Työn ohjaaja Maarit Tammisto		Sivumäärä 34+3
Työelämäohjaaja Juhani Nevala		
<p>Tässä opinnäytetyössä esitetään, miten aikakauslehtimäistä taitoa soveltamalla historiajulkaisuun saadaan kirjan rakenne ja sisältö paremmin hahmotettavaksi, opastetaan tehokkaammin lukijaa ja tehdään näin lukukokemuksesta miellyttävämpi. Käytännön esimerkkinä toimii ylivieskalaisen jalkapalloseura FC YPA:n historiikin taiton suunnittelu. FC YPA on myös työn toimeksiantaja. Aikakauslehden ja historiikin käyttöliittymien erilaisuus asetti työlle haasteita. Keskeisiä kysymyksiä olivat: Miten säilyttää kannen tunnistettavuus historiajulkaisuksi? Miten tuoda kannessa ilmi julkaisijana toimivan jalkapalloseuran identiteetti rikkomatta julkaisun ulkoasun yhtenäistä linjaa? Vaikeuttaako jo olemassa olevien vanhojen valokuvien käyttö aikakauslehtimäisen tunnelman luontia?</p> <p>Aikakauslehden visuaalisuuden yksi tehtävä on lukijan opastaminen. Lähes kaikkia visuaalisia elementtejä voidaan käyttää selkeyttämään julkaisun rakennetta. Värien ja typografian tehokas ja johdonmukainen käyttö erottelee ja hierarkisoi. Näin luodaan selkeä rakenne, jolla itsessään on opastuksellinen arvo. Osastotunnukset ja sivunumerot ovat sisällysluettelon ohella tärkeitä opasteita, mutta myös kuvat ja pienemmät graafiset elementit voivat ohjata lukijaa.</p> <p>FC YPA:n historiikin luvut ovat rinnastettavissa aikakauslehden osastoihin ja teemalliset jutut artikkeleihin. Taiton suunnittelussa nämä pyrittiin erottamaan toisistaan värien ja typografian avulla. Näin luotiin aikakauslehtimäistä rytmiä ja selkeytettiin rakennetta. Osastotunnukset yhdessä värin kanssa toimivat tärkeimpinä opastavina elementteinä. Kannen osalta aikakauslehtimäinen tunnelma ja julkaisevan jalkapalloseuran identiteetti tulivat hyvin ilmi, mutta tunnistettavuus historiajulkaisuksi jäi hieman vajaaksi. Kuvien käytön haasteet ratkaistiin käyttämällä yksittäisen luvun taitossa pelkästään harmaasävy- tai värikuvia. Aikakauslehtimäinen ilme saavutettiin kuvien asettelulla ja tarpeeksi isolla kuvakoolla.</p>		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date April 2016	Author/s Johanna Sammalmaa
Degree programme Media Technology		
Name of thesis Applying modern magazine like layout to history publication. Example: History book of football club FC YPA.		
Instructor Maarit Tammisto		Pages 34+3
Supervisor Juhani Nevala		
<p>This thesis speculates if a book structure and its content can be made more distinct, more readable and more appealing to its audience by applying a modern magazine layout to a history publication. The work was ordered by FC YPA, a football club located in Ylivieska. Practise example was to design a layout for their history publication. The difference between a magazine and a history publication as user interfaces was the main challenge in the project. Main issues were as follows. How to retain recognisability as a history book in the cover design? How to express the identity of FC YPA in the cover, without breaking a consistent book layout? Is it possible to create magazine like layout using old images?</p> <p>One of the main functions of a magazines visual layout, is to guide the reader. The effective and logical usage of colours and typography assorts and creates hierarchy. Section marks and page numbers together with colours are the most important guides, but also images and smaller graphic elements can navigate the reader. Almost all visual elements can be used to distinct the content, which as such, holds also a guiding value.</p> <p>The chapters of the FC YPA history can be contrasted to sections in a magazine and the stories around a certain theme, to separate articles. These structural elements in the history publication were separated with colours and typography so that a magazine like rhythm was created and the structure made more distinct. Section marks with colours were used as the most important guiding element. The magazine like tone, as well as the identity of the publishing football club were managed to be expressed in the cover design. In the other hand, the cover's recognisability as history publication were not executed as well as originally planned. Challenges in the image usage were solved by using only monochrome or colour images in the chapter design. Magazine like layout was achieved with image composition and using big enough image sizes.</p>		

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Antiikva = kirjaintyyli, jossa kirjaimissa on vaakasuorat päätteet ylä- ja ala- tai ääriosissa ja kirjainten viivat ovat selvästi erivahvuisia.

CMYK-järjestelmä = värijärjestelmä, jossa C tarkoittaa syaania (Cyan), M magentaa (Magenta), Y keltaista (Yellow) ja K (Key) avainväriä eli mustaa, joka on kaikkien värien summa. Järjestelmä on käytössä esimerkiksi painokoneissa.

Egyptienne = kirjaintyyli, jossa yhdistyvät sekä antiikvan että groteskin kirjaintyylin piirteet. Kirjaimien päätteet ovat saman vahvuisia kuin niiden rungot.

Groteski = kirjaintyyli, jossa kirjaimet ovat päätteettömiä ja niiden viivat ovat lähes tasavahvuisia.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 FC YPA:N HISTORIIKIN LUKIJA JA ULKOASUN KOHDENTAMINEN.....	3
3 KÄYTTÖLIITTYMÄ, KOKO JA PAINOALUSTA.....	5
4 KANSI JA TUNNISTETTAVUUS	6
5 RAKENNE JA RYTMİ	8
6 SISÄLLYSLUETTELO ELI OPASTAULU.....	10
7 TYPOGRAFIA	12
7.1 Myyvät tekstit: otsikot, anfangit, ingressit, nostot ja kuvateksti	15
7.2 Opastavat tekstit: osasto- ja palstatunnukset sekä sivunumerot	19
7.3 Hitaat palstatekstit.....	19
8 KUVAT	21
9 VÄRIT	23
10 TAITTO.....	26
11 AIKAKAUSLEHTIMÄISYYS JA LUKIJAN OPASTUS FC YPA:N HISTORIIKISSA.....	29
12 POHDINTA.....	32
LÄHTEET	34

LIITTEET

KUVAT

KUVA 1. Juoksija-lehden kansi.....	6
KUVA 2. Get Into Triathlon –lehden logon muotoilu toistuu osastojen opasteissa.....	7
KUVA 3. Get Into Triathlon -lehden samaan teemaan kuuluvat artikkelit ovat visuaalisesti yhteneväisiä.....	9
KUVA 4. Get Into Triathlon 2014 sisällysluettelo.....	11
KUVA 5. Eri lailla sijoitettuja ja muotoiltuja pääotsikoita.....	16
KUVA 6. Hiihtolehden henkilöartikkeleiden otsikoiden muotoilu.....	17
KUVA 7. Urheilulliset värit.....	24

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käytännön osuus on suunnitella ylivieskalaisen jalkapalloseuran FC YPA:n historiikin taitto. Tutustuessani kirjastoissa lähinnä Ylivieskan ja sen lähikuntien toimijoiden tai alueiden historiaan keskittyviin historiajulkaisuihin totesin niiden olevan ulkoasultaan yleensä hyvin mitäänsanomattomia. Ymmärrettävästi tähän vaikuttavat pitkälti taloudelliset tekijät, kun kustantajana on esimerkiksi yksityishenkilö, kyläyhteisö tai kuten tässä tapauksessa – urheiluseura. Niinpä historiikirjat painetaan yleensä yhdellä värillä (mustalla), joka on neliväripainatusta edullisempi, sivukooksi valitaan mahdollisimman pieni standardikoko ja sivumäärä yritetään pitää vähäisenä. Nämä kaikki seikat vähentävät taiton visuaalisia mahdollisuuksia.

Kirjoittaessani tätä opinnäytetyötä, ei historiikin kirjoitustyö ole vielä valmis, eikä FC YPA:n hallitus ole päättänyt julkaisun budjettia. Lopullinen kirjan koko, ulkoasu ja sitä kautta taitto ei siis ole vielä varmistunut. Niinpä minä tein olemassa olevaa aineistoa ja esimerkkejä käyttäen sekä opinnäytetyössäni esittämäni teoriaan pohjaten historiikin taitosta esityksen, joka poikkeaa perinteisestä historiajulkaisusta ja on kustannuksiltaan näin suurempi. Taittoesimerkkinä on historiikin 1980-lukua käsittelevä osio ja sille ajoittuvat kolmeen eri teemaan kuuluvaa juttua, joista tärkeimpänä ja myös taitollisesti erottuvimpana Pelikentät ja harjoitusolosuhteet –teemaan kuuluva Eläintarhan kenttä ja Urheilupuisto –aukeama. Lisäksi olen suunnitellut kannen taiton esimerkkikuvia käyttäen. En voinut vielä tuoda opinnäytetyöni tuloksena syntyneessä taittosuunnitelmassa kaikkia kaavailemiani ratkaisuja esille aineiston puuttumisen vuoksi. Tulen toteuttamaan historiikin taiton suunnitelmani pohjalta, kun julkaisun kirjoitustyö on valmis. Tuonkin opinnäytetyöni kahdessa viimeisessä tuloksia ja johtopäätöksiäni käsittelevässä luvussa esille nämä taiton jatkokehitystä koskevat suunnitelmani. Uskon, että lopputulos tulee olemaan perinteistä historiikka mielenkiintoisempi lukea ja ennen kaikkea julkaisun rakenne ja sisältö tulee lukijalle paremmin esille.

Olen jo pitkään kiinnittänyt monissa aikakauslehdissä huomiota siihen, miten niiden eri osastot on erotettu taitollisten keinojen avulla toisistaan ja miten lukijaa opastetaan läpi

lehden rakenteen erilaisia visuaalisia elementtejä käyttäen. Lukijan opastus onkin Rantasen (2007, 33) mukaan yksi aikakauslehden visuaalisista tehtävistä. FC YPA:n historiikki tulee olemaan kronologisesti eri vuosikymmenien läpi etenevä tarinallinen historiajulkaisu, joka noudattaa pitkälti Wahlroosin oppaassaan (2000, 81-87) esittämää perinteistä historiikin rakennetta. Siinä on kuitenkin teemallisesti erotettavia tarinoita sekä aikakauslehden osastoihin rinnastettavia lukuja. Kiinnitän opinnäytetyössäni erityistä huomiota siihen, miten aikakauslehtimäisellä taitolla voidaan lisätä myös historiajulkaisun ymmärrettävyyttä. Sen avulla on mahdollista tukea lukijaa hahmottamaan historiikin sisältö ja rakenne jo ennen kuin hän aloittaa kirjan lukemisen.

Aikakauslehtien ja historiajulkaisujen on totuttu olevan käyttöliittymiltään hyvin erilaisia. Tämä asettaa haasteita aikakauslehtimäisen taiton soveltamiseen FC YPA:n historiikissa. Keskeisiä kysymyksiä ovat: Miten säilyttää kirjan kannen tunnistettavuus historiajulkaisuksi? Miten tuoda kirjan kannessa ilmi sen julkaisijana toimivan jalkapalloseuran identiteetti noudattamalla samalla kirjan muun ulkoasun kanssa yhtenäistä linjaa? Vaikeuttaako jo olemassa olevien vanhojen valokuvien käyttö aikakauslehtimäisen tunnelman luontia?

Käytän opinnäytetyössäni aikakauslehtien taitollisina esimerkkeinä kolmen urheiluaiheisen lehden irtonumeroita: vuoden 2014 Get Into Triathlon, Hiihto 2/2016 ja Juoksija 2/2016. Peilaan lähdeostosten pohjalta esittämäni teorian toteutumista näissä julkaisuissa. Koska opinnäytetyöni aiheena on aikakauslehtimäisen taiton soveltuminen historiajulkaisuun ja näin perinteisestä historiikin ulkoasusta poikkeavan ratkaisun esittäminen, en kokenut tarpeelliseksi käyttää esimerkkejä historiajulkaisuista.

2 FC YPA:N HISTORIIKIN LUKIJA JA ULKOASUN KOHDENTAMINEN

Aikakauslehden on kilpailtava lukijansa huomiosta monen muun viestimen kanssa. Sen tulee lisäksi irtonumerona myytävänä erottua lehtihyllystä ja herättää lukijan mielenkiinto ensisilmäyksellä ensin kannen ja sitten nopeiden tekstien kuten otsikoiden ja nostojen avulla. Itsessään aikakauslehti on hidas viestin. Tämä tarkoittaa sitä, että lukija voi vaikuttaa itse lukutapahtumaan: silmäillä sisältöä tai syventyä siihen, palata edelliseen ja hahmottaa kokonaisuuksia. (Rantanen 2007, 68.) Samoin kuin aikakauslehti, myös kirja on hidas väline. Koska lukijalla on aikaa, kehottaa Rantanen (2007, 68) tarjoamaan aikakauslehden lukijalle pitkiä artikkeleita eli laajempia, syvällisempiä kokonaisuuksia. Historiajulkaisussa on perinteisesti luonnostaan pitkiä kappaleita ilman niitä rikkovia visuaalisia elementtejä. Suuri harmaa tekstimassa kannattaa katkaista välillä kuvia, otsikoita tai nostoja käyttäen ja näin tarjota lukijalle hengähdystauko. Mutta liiallinen visuaalisuus ja pirstalemainen sisältö voi myös turruttaa lukijan.

Aikakauslehden lukija on aina yksilö, joka kuitenkin kuuluu johonkin saman kiinnostuksen kohteen omaavaan viiteryhmään (Rantanen 2007, 74-75). FC YPA:n historiikki tullaan todennäköisesti jakamaan ainakin seuran jäsenille, Ylivieskan kirjasto voi ottaa sen osaksi paikallishistoriaosaston valikoimaansa ja kirjaa saatetaan jakaa yrityslahjoina. Lukijoiden ikäjakauma tulee olemaan suuri ja muutenkin kirjan kohderyhmä on hankalasti hahmotettava. Suurelle osalle historiikin lukijoista yhteistä on kuitenkin kiinnostus jalkapalloa kohtaan ja tätä kautta jonkinlainen urheilullisuus. Tämä on se viitekehys, johon FC YPA:n historiikin lukija kuuluu. Niinpä tuon opinnäytetyössäni esille Samaran (2006) kirjassaan ”Type Style Finder” urheiluteemaan liittämät kirjaintyyppi- ja värivalinnat. Lisäksi esittelen kolmen eri johdannossa esittelemäni urheilulehden irtonumeron taitollisia ratkaisuja ja peilaan niitä esittämäni tietopohjaan.

Jalkapalloa sen alkuaikoina Ylivieskassa pelanneet seniorit ja muut vanhempaa ikäluokkaa edustavat lukijat ovat todennäköisimmin kiinnostuneita nuoruusvuosiensa jalkapalloilua koskevista luvuista kirjassa. Heitä ei välttämättä niinkään puhuttele kirjan visuaalinen ulkoasu vaan tarinat ja vanhat kuvat. Etenkin näitä lukijoita ajatellen halusin kiinnittää huomiota

siihen, ettei aikakauslehtimäinen taitto tee kirjasta liian sekavaa ja historiajulkaisuksi tunnistamatonta. Nykyisiä juniorijalkapalloilijoita ja muita nuoria lukijoita sen sijaan on mielestäni mahdollista houkutella selaamaan ja syventymään historiikkiin nykyaikaisella ja mielenkiintoisella visuaalisella ulkoasulla.

3 KÄYTTÖLIITTYMÄ, KOKO JA PAINOALUSTA

Historiikki samoin kuin aikakauslehti koostuu kansien väliin sidotuista sivuista ja aukeamista. Sitä voi kuljettaa mukana ja lukea missä tahansa. Aikakauslehden materiaali eli painoalusta tekee siitä velton pidellä (Rantanen 2007, 17). Historiajulkaisu on puolestaan yleensä kovakantinen ja näin säilyttää muotonsa paremmin riippumatta siitä, miten sitä lukiessa pidetään.

Historiajulkaisut ja aikakauslehdet näyttävät eroavan suuresti etenkin niissä käytettyjen yleisimpien sivukokojen ja myös painoalustojen eli materiaalien suhteen. Historiajulkaisuissa yleisimmin käytettäviä sivukokoja ovat standardikoot eli A4 (sivukoko 210 x 297 mm) tai siitä hieman matalampi (esimerkiksi 210 x 270 mm), A6 (105 x 148mm), B5 (176 x 250mm) ja B6 (125 x 176mm). Näistä sopivin on yleensä B5, mutta jos sivuille halutaan enemmän väljyyttä, tulee valita leveämpi sivukoko. (Wahlroos 2000, 76.) Aikakauslehtien koot vaihtelevat puolestaan vähän. Etenkin kaupalliset lehdet ovat hyvin sidottuja A4-formaattiin ilmoituskokojen takia. (Rantanen 2007, 204.) Painotuotteen kokoa valitessa tulee yleisesti ottaa huomioon sen käsiteltävyys, luettavuus, helppokäyttöisyys, teknologia, painoalusta, huomioarvo, taloudellisuus ja jakelu (Koskinen 2001, 62).

Paperilaaduissa päällystettyjen ja kiiltäväpintaiseksi käsiteltyjen tärkeä ominaisuus ulkoasun kannalta on hyvä värien toisto. Siksi niitä käytetään yleensä julkaisuissa, joissa on paljon värivalokuvia. Silkki- ja mattapintaiset ovat taas luettavuudeltaan hyviä ja ne viestivät arvokkuutta sekä virallisuutta. Niitä käytetään tekstivoittoisissa julkaisuissa. Mattapintaisella paperilaadulla on myös parempi sivulujuus. Tällä on merkitystä, kun kyseessä on monisivuinen liimasidottu julkaisu. (Koskinen 2001, 34.)

4 KANSI JA TUNNISTETTAVUUS

Aikakauslehden ja historiajulkaisun kannet poikkeavat suuresti tehtävältään ja ulkoasultaan. Lehden kannen täytyy myydä lehti erottumalla edukseen lehtihyllyssä. Kannen avulla lukija saa käsityksen lehden sisällöstä ja ulkoasusta. Aikakauslehtien yksinkertaisissa ja hierarkisesti selkeissä julistemaisissa kansissa on otteita niiden yksittäisistä aiheista. Kannen ulkoasusta voi päätellä lehden lajityypin eli tunnistaa sen esimerkiksi urheilulehdeksi. Kansi esittelee lehden sisällössä toistuvaa typografiaa, värejä ja kuvitusta. (Rantanen 2007, 89-93.) Käyttämässäni esimerkilehdissä on havaittavissa yhtenäinen tyyli. Kannessa on yksi iso henkilökuva, jonka ympärille on aseteltu erilaisia visuaalisia elementtejä ja kirjaintyypejä käyttäen lehden pääartikkeleiden otsikot ja mahdollisesti niihin liittyviä lyhyitä opastavia tai muuta lisäarvoa tuovia tekstejä (KUVA 1).

KUVA 1. Juoksija-lehden kansi (Juoksija-lehti 2/2016)

Lehden logon muodostaa lehden typografisesti muotoiltu nimi. Nimestä pyritään puolestaan tekemään persoonallinen ja lehden aihetta kuvaava. Lehden logon muotoilu vaikuttaa lehden

tunnistettavuuteen. Logon ei tarvitse välttämättä olla numerosta toiseen saman värinen vaan sen tulee erottua taustastaan. Koska kansi kuvastaa koko lehden visuaalista tyyliä, tulisi logon olla muotoilussaan sukulainen lehden opastaville elementeille. Jos lehden täytyy kilpailla huomiosta lehtitelineessä muiden lehtien kanssa, on lehden logo syytä sijoittaa kannen ylälaitaan. Jos taas kaupallisia paineita ei ole, voim logon sijoittaa muuallekin. (Rantanen 2007, 98-100.) Opinnäytetyöni esimerkkilehdistä jokaisen logo sijaitsee kannen ylälaidassa. Ainoastaan Hiihto –lehdessä logossa käytettyä kirjaintyyppiä on käytetty muuallakin lehdessä. Get Into Triathlon –lehden logon muotokieli puolestaan on muuten havaittavissa sivujen marginaalissa sijaitsevilla osastotunnuksissa (KUVA 2).

KUVA 2. Get Into Triathlon –lehden logon muotoilu toistuu osastojen opasteissa (Get Into Triathlon 2014).

Historiakirjan nimestä täytyy puolestaan heti selvitä, mistä kirjassa on kysymys. Nimen on syytä olla lyhyt ja sijaita kannen lisäksi myös kirjan selässä kirjastoista ja arkistoista löydettävyyden takia. Joskus historiikeissa käytetään kirjan nimen lisäksi myös julkaisevan yhteisön tunnusta tai vaakunaa. (Wahlroos 2000, 81-82.)

5 RAKENNE JA RYTMİ

Perinteisen historiajulkaisun ja aikakauslehden rakenne poikkeavat nopean silmäilyn jälkeen toisistaan hyvin paljon. Lopulta niistä löytyy kuitenkin yhtäläisyyksiä. Molempien rakenteen voi jakaa kolmeen osaan, joista on totuttu löytämään tietyt asiat käyttöliittymästä riippuen. Historiakirjaan on käytäntönä laittaa alkusivut, joihin kuuluvat suojanimiösivu, ISBN-sivu, nimiösivu, tyhjä sivu, alkusanat eli esipuhe sekä kirjan sisällysluettelo. Vasta tämän jälkeen alkaa varsinainen kirjan tekstiosa. Lopussa ovat yleensä lähdeluettelo ja erilaiset liitteet kuten kartat, piirroksot, taulukot, luettelot ja mahdolliset mainokset. (Wahlroos 2000, 83-95.) Suurin osa aikakauslehdistä on myös kolmiosaisia. Ensimmäisessä osassa on numerosta toiseen toistuva aineisto: sisällysluettelo, pääkirjoitus, jonkin teeman ympärille koottu lyhyiden artikkeleiden osuus sekä osa lehden vakiopalstoista. Toisessa eli keskiosassa ovat pitkät artikkelit luotaavat aiheita syvemmin. Siitä koostuu lehden vaihteleva, joka kerta huolellisesti suunniteltava pääruoka lukijalle. Samoin kuin lehden alussa myös viimeisessä eli kolmannessa osassa on lukijalle tuttuja vakiopalstoja sekä lyhyitä artikkeleita. Lopun materiaali voi olla kepeää, lukijaa palvelevaa tai tiedottavaa aineistoa. (Rantanen 2007, 177-178.)

Aikakauslehdessä selkeällä rakenteella on opastuksellinen arvo. Sen avulla lukija löytää hakemansa tiedon järjestettynä tietystä paikasta. Lehden eri osat ovat visuaalisesti erilaisia ja luovat lehdelle mielenkiintoisen rytmin. Rytmän perusyksikkö lehdessä on sivu. Sivut puolestaan muodostavat laajempia kokonaisuuksia kuten aukeamia, artikkeleita ja osastoja, joilla kullakin on oma visuaalinen tyylinä ja rytmensä. Artikkelien pituuden vaihtelu jo rytmittää lehteä, mutta se ei välttämättä yksistään riitä. Avuksi otetaan tällöin visuaalinen rytmittäminen. Lehtien tärkeiden kohtien huomioarvoa nostetaan kontrastien avulla ja näin lehdestä tulee mielenkiintoisempi. Keskiosan pitkien artikkeleiden rinnalla myös pienet artikkelit ovat tärkeitä lehden rytmin kannalta. (Rantanen 2007, 180-182.)

Kaikissa kolmessa käyttämässäni esimerkkaiaikakauslehdissä on havaittavissa selvä kolmijako, joka noudattaa sisällöllisesti perinteistä aikakauslehden rakennetta. Rytmä on niissä rakennettu juuri eri osastojen erottamisella toisistaan värien ja typografisten

muotoilujen avulla. Myös eri osastoihin sijoitetut, mutta teemallisesti kuitenkin samaan ryhmään kuuluvat artikkelit on erotettu osastonsa muista artikkeleista ja liitetty näin toisiinsa visuaalisesti. Tästä esimerkkinä Get Into Triathlon –lehden Inspired-teemaan kuuluvat kaksi artikkelia, joissa anfangi, palstalaatikko ja otsikko edustavat samaa visuaalista suunnittelua (KUVA 3).

KUVA 3. Get Into Triathlon lehden samaan teemaan kuuluvat artikkelit ovat visuaalisesti yhteneväisiä (Get Into Triathlon 2014, 87 & 134).

6 SISÄLLYSLUETTELO ELI OPASTAULU

Aikakauslehdessä sisällysluettelolla on suuri merkitys ja se on kannen jälkeen lehden tärkein myyntisivu. Samoin historiikin alusta yleensä löytyy sisällysluettelo, jossa on lukujen pääotsikot tai sekä pää- että alaotsikot. Kummassakin julkaisutyypissä sisältösivu toimii siis opastauluna, joka kuitenkin jää monilta ainakin aikakauslehtien osalta Rantasen (2007, 101) mukaan lukematta. Hän pitää syynä sitä, ettei lehdissä monesti panosteta sisällysluettelon visuaaliseen suunnitteluun. Voi käydä myös päinvastoin ja estetiikan jalkoihin jää luettelon varsinainen tehtävä eli lehden sisällön kuvaaminen ja lukijan opastaminen. Oli kyse sitten aikakauslehdessä tai historiikista, lukija olettaa löytävänsä etsimänsä tiedon sisällysluettelosta nopeasti. Lehden sisällysluettelon suunnittelussa tulee ottaa huomioon kahdenlaiset lukijat: Silmäilijät jotka etsivät lehdestä mahdollisesti itseä kiinnostavaa luettavaa ja eivät ole vielä tehneet lukupäätöstä, sekä lukijat jotka tietävät, mitä etsiä. Historiakirjassa suuremmassa roolissa on jälkimmäinen lukijakunta, jolle luettelon täytyy olla mahdollisimman helppolukuinen, looginen ja järkevästi järjestetty lehden sisällön mukaan. Lehden silmäilijöitä varten sivulla on hyvä olla kiinnostavia visuaalisia kohtia kuten kuvia, joihin harhaileva katse kiinnittyy. Näiden elementtien pitää yleensä miellyttää hyvin monenlaista ja ikäistä lukijaa. Lehden sisällysluetteloissa tekstien kokoerot, lihavoinnit, kursivoinnit ja muut tehosteet helpottavat sivun silmäiltävyyttä. (Rantanen 2007, 101-103.) Myös historiikeissa eri otsikoiden hierarkia esitetään mahdollisen numeroinnin lisäksi sisällysluettelossa kirjantyyppin tehosteilla. Sen sijaan niissä harvoin on kuvia tai muita visuaalisia elementtejä. (Wahlroos 2000, 78.)

Get Into Triathlon –lehden sisällysluettelo edustaa mielestäni erittäin hyvää luettelon suunnittelua (KUVA 4). Se etenee loogisesti lehden sisällön mukaan ja eri osastot sekä aiheet on erotettu selvästi toisistaan värien avulla, joita on käytetty myös johdonmukaisesti osastotunnuksissa läpi lehden. Kuvat johdattavat myös sivunumeroiden avulla lehden sisältöön. Lisäksi luetteloon on sisällytetty kaksi koostetta, ”Plans” ja ”Inspired”, jossa esitellään lukijalle samaan teemaan kuuluvia eri osastoista löytyviä artikkeleita. Sen sijaan Hiihto ja Juoksu –lehdissä luettelot eivät etene loogisesti sivujärjestyksessä lehden sisällön mukaan vaan aiheet on koottu teemoihin. Molemmissa sisällysluettelo on luettava ja selkeä, mutta minä lukijana koin Get Into Triathlon -lehden tavan opastavammaksi.

CONTENTS		PLANS			BODY
GET STARTED		SPRINT DISTANCE 110			STRETCHING 116
TAKE THE PLUNGE 06	WHY DO WE DO IT? 13	OLYMPIC DISTANCE 113			INJURIES 120
STARTING OUT 18	ESSENTIAL GEAR 21	HIT YOUR RACE WEIGHT 129			NUTRITION 124
SWIM		BIKE		INSPIRED	SUPERFOODS 126
SWIMMING BASICS 23	SWIM LINGO 31	CYCLING BASICS 58	5-MINUTE FLAT FIX 68	FIGHTING BACK 96	HYDRATION 128
FRONT CRAWL 33	MUST-DO MOVES 40	RIDE TECHNIQUES 60	RIDE HARD NOW 70	FATS TO RICHES 134	
SWIM GEARS 42	BUILD RACE SKILLS 44	GROUP TRAINING 64	GO FAST GEAR 71		
SWIM LINGO 31	OPEN WATER 46	GET FASTER 66	TRAIN ANYWHERE 84		
FRONT CRAWL 33	SEA SESSIONS 54	TRAINING BASICS 78	TUNE YOUR TEMPO 81	NEED FOR SPEED 92	
MUST-DO MOVES 40		PURSUE STRIDE 79	HEAD FOR THE HILLS 82	GIVE ME STRENGTH 98	
		TRAILBLAZES 83	TREADMILL TIME 83	BEAT THE CLOCK 102	
				TRAIN ANYWHERE 84	
				BEAT RACE STRESS 146	
				QUICK CHANGE 144	
				READY TO RACE 140	
				RACE	
					

KUVA 4. Get Into Triathlon 2014 sisällysluettelo (Get Into Triathlon 2014 Edition, 4-5)

Aikakauslehdissä yhden sivun sisällysluettelo on tavallisin. Sivumääriltään suurissa lehdissä sisällön esittelyyn käytetään yleensä kaksi tai jopa useampi sivu. (Rantanen 2007, 104.) Historiikin ja historiikirjan sisällysluettelo mahtuu myös yleensä yhdelle sivulle, etenkin jos luettelo on tehty vain pääotsikoista (Wahlroos 2000, 85). Get Into Triathlon ja Hiihto –lehtien sisällysluettelot ovat yhdellä aukeamalla, kun taas Juoksija-lehdessä se on kahdella erillisellä sivulla. Aukeama onkin Rantasen (2007, 104) mukaan lukijalle miellyttävä, koska lukija voi hallita kokonaisuutta yhdellä silmäyksellä. Joskus ilmoitusten sijoittelun takia sisällysluettelo jaetaan kahdelle erilliselle sivulle, jolloin luettelo ei ole enää lukijalle niin helposti hallittava. Mielestäni tämä pitää hyvin paikkansa, koska koin sivun kääntämisen ja tiedon etsimisen eri sivuilta häiritseväksi Juoksija-lehdessä.

7 TYPOGRAFIA

Itkonen (2012, 11) määrittelee lyhyesti typografian kirjaintyyppin valinnaksi ja käytöksi. Myös Rantanen (2007, 105) tarkoittaa sillä lehden teksteihin liittyvää muotoilua. Se voidaan kuitenkin myös käsittää laajemmaksi julkaisun yksityiskohtien määritelmäksi. Typografiaohjeistossa eli tyylikirjassa päätetään tällöin kirjainlajien sekä otsikoiden ja tekstien käytön ohjeistuksen lisäksi julkaisun nimiö, sivukoko, opasteet, tunnukset, linjat, kehykset ja laatikot, rasterit, värit ja tehosteet, ohjeet kuvien käsittelystä, alasivujen mallit sekä ohjeet grafiikan käytöstä. (Huovila 2006, 85.) Noudatan opinnäytetyössäni Itkosen ja Rantasen typografia-käsitteen määritelmiä ja keskityn näin ollen tässä luvussa vain julkaisun eri tekstityyppien tyylivalintoihin.

Kirjaintyypit jaetaan karkeasti kahteen eri kirjaintyyliin, päätteelliseen antiikvaan ja päätteettömään groteskiin. Lukijat ovat tottuneet näkemään eri kirjaintyyplejä tietyissä yhteyksissä ja julkaisuissa. Tämän totutun perinteen lisäksi kirjaintyyliä viestivät lukijalle kirjainten muodoilla. Päätteellinen antiikva on perinteisesti laatu- ja päivälehtien kirjaintyyli, koska sitä pidetään asiallisena, spekulatiivisena, konservatiivisena, arvovaltaisena, ilmaisuvoimaisena ja persoonallisena. Päätteetön groteski on puolestaan iltapäivä-, kulttuuri- ja mielipidelehtien suosiossa voimakkuutensa, yksinkertaisuutensa, aggressiivisuutensa, vallankumouksellisuutensa, radikaalisuutensa ja ajanmukaisuutensa vuoksi. Antiikvaa pidetään luettavuudeltaan groteskia helpompana. Niinpä myös groteskia suosivat iltapäivälehdet käyttävät sitä otsikoissa, mutta antiikvaa monesti palstateksteissä. (Huovila 2006, 88-95.)

Jokaisesta kirjaintyyppistä on erilaisia muunnoksia, joissa peruspiirteet pysyvät samana. Perusmuodosta eli suorasta on erilaisia korostuksia: lihava, kursiivi ja kapiteeli. Harvinaisempia korostuksia ovat kavennettu tai kevennetty kirjain. Sekä kursiivi että kapiteeli on mahdollista tehdä keinotekoisesti, jos ne eivät kuulu kirjaintyyppiin korostuksiin. Tämä ei ole kuitenkaan hyvä käytäntö. Epäaitoja korostuksia (kallistetut kirjaimet tai isot kirjaimet eli kapiteelit pienennettynä pienten kirjainten kokoiseksi) ei ole suunniteltu käytettäväksi muiden

kyseisen kirjaintyyppin korostusten kanssa eivätkä ne näin sovi tyyppikokonaisuuteen. (Huovila 2006, 91.)

Kirjaintyylin valinnassa on oleellista huomioida se, mitä kyseinen tyyli viestii ja miten luettava se on. Kirjaintyyppien valinnalla, sen eri korostuksilla ja eri kokoisilla kirjaimilla julkaisu viestii eri juttujensa luokitteluja, sivujen arvojärjestystä ja herättää mielenkiintoa kontrasteilla ja vaihtelevuudella. Valittaessa kirjaintyyppiä tai -tyyppejä julkaisuun tulisi ensin miettiä, mikä perustyyli ja siihen kuuluva perustyyppi sopii parhaiten julkaisun identiteettiin. Yleensä julkaisussa halutaan ja on tarpeellista luokitella juttuja eri ryhmiin, jolloin niille määritellään omat kirjaintyyppinsä ja korostuksensa. (Huovila 2006, 88-94.)

Kirjaintyyppin valintaan on olemassa erilaisia periaatteita. Voidaan valita vain yksi kirjaintyyppi ja käyttää ainoastaan kirjaimen kokoeroja. Luokittelujen luomiseksi voidaan käyttää tällöin muun muassa palstalaatikoita tai väripohjia. Tämä selkeä ja linjakas ratkaisu sopii esimerkiksi kirjoihin. Valittaessa käyttöön vain yksi kirjaintyyppi voidaan myös käyttää sen erilaisia korostuksia luokitteluja varten. Nämä kaksi periaatetta ovat yleisimmin käytettyjä. Kolmas periaate on kahden tai useamman eri kirjaintyyppin valinta. Tällöinkin yksi kirjaintyyppi tulee valita pääsääntöiseen käyttöön. Kolmea eri kirjaintyyppiä pidetään enimmäismääränä, muuten julkaisusta tulee levoton. Kirjaintyyppit voivat olla jopa eri kirjaintyyliin kuuluvia, mutta niiden tulee sopia yhteen. Antiikvan ja groteskin taitavalla yhteiskäytöllä voidaan saada aikaan mielenkiintoinen ja informatiivinen julkaisu. (Huovila 2006, 88-95.) Lehtien taitossa pätee yhä vanha sääntö, joka kehottaa käyttämän nimenomaan kahta näihin eri kirjaintyyliin kuuluvaa kirjaintyyppiä. Näin saadaan tarpeeksi variaatioita tuottaa persoonallista, elävää ja informatiivista typografiaa. Lehden kahta pääkirjaintyyppiä voidaan käyttää ristiin lehden eri osissa. Tämä tarkoittaa sitä, että lehden alku- ja loppuosan vakiopalstoilla antiikvaa käytetään otsikoissa ja groteskia ingresseissä. Keskiosan pitkissä artikkeleissa taas päinvastoin. Kokonaisuudelle voi olla eduksi, jos otsikko, ingressi ja leipäteksti erottuvat toisistaan selkeästi niissä käytetyn typografisen kontrastin osalta. (Rantanen 2007, 107-121.) Wahlroos (2000, 77-78) opastaa historiakirjan tekijää valitsemaan ennemmin antiikvan kuin groteskin. Hän pitää antiikvaa luettavampana ja kauniimpana sekä historiajulkaisuun sopivampana. Hän myös esittää, että toisin kuin aikakauslehdissä historiajulkaisun lukujen ja

kappaleiden otsikoiden kirjaintyyppi olisi syytä valita leipätekstin kirjaintyyppin mukaan. Tällöin niiden erottaminen muusta tekstistä tapahtuu kokoeron avulla.

Samara (2006, 62) määrittelee urheilumaisen kirjaintyyppin yksityiskohdiltaan vähäiseksi ja groteskiin kirjaintyyliin kuuluvaksi. Tällaiset kirjaintyyppit, joissa viivat ovat lihavia sekä viivojen lopetus- ja liitoskohdat suoria, viestivät voimaa sekä tarmoa. Vaihteleva viivan paksuus, etenkin leveydeltään tavallisessa tai hieman kavennetussa groteskissa kirjaintyyppissä, luo tekstiin pompahtelevaa rytmiä. Korostuskeinona käytetty kursiivi puolestaan antaa lukijalle mielikuvan nopeudesta. Käyttämällä kevyesti lihavoitua egyptienne-kirjaintyyliin kuuluvaa kirjaintyyppiä tai jopa antiikvaa, jossa päätteet ovat tavallisesta suorasta viivasta jotenkin poikkeavia, saadaan klassista ominaisuutta urheilulliseen viestiin.

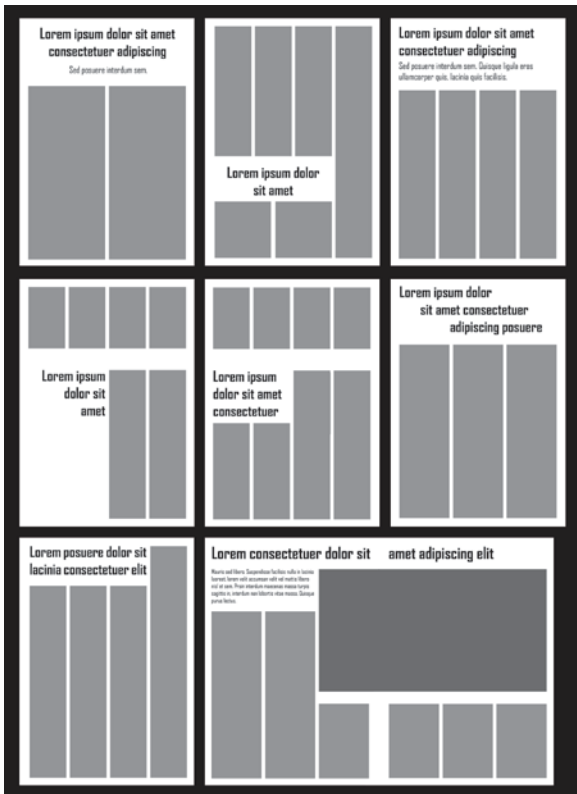
Esimerkkeinä käyttämistäni urheiluaiheisista aikakauslehdistä Hiihto-lehdessä on käytetty kahta eri kirjaintyyppiä, joista toinen on perinteisesti groteski ja toinen antiikva. Get Into Triathlon –lehdessä on käytetty kolmea eri kirjaintyyppiä, joista kaksi on groteskeja. Kolmas kirjaintyyppi, jota on käytetty vain otsikoissa ja osastotunnuksissa edustaa puolestaan antiikvaa ja groteskia yhdistävää egyptienne-kirjaintyyliä. Molemmissa lehdissä valituista kirjaintyypeistä on käytetty monia erilaisia korostuksia ja kirjainkokoja. Juoksija-lehdestä kirjaintyypppejä löytyy jopa neljä. Näistä kaksi kuuluu groteski-kirjaintyyliin ja kaksi antiikvaan.

Hyvin toteutettu typografia helpottaa tekstin sisällön hahmottamista visuaalisen hierarkian avulla. Näin opastetaan lukijaa erottamaan tekstielementit toisistaan, kuten kuvatekstit leipätekstistä sekä otsikot ingresseistä. Suuri määrä tekstiä ilman typografisten kontrastien luomaa taukoa uuvuttaa helposti lukijan. Kontrastin rakentaminen tekstielementtien välille tekee sivun mielenkiintoiseksi ja korostaa niiden hierarkiaa. Painotusten, kuten kursivointien, lihavoitien, kokoerojen, värierojen ja elementtien sijoittelun, tulee perustua sisällön antamaan syyhyn. Näin lukija ymmärtää niiden tarkoituksen. Niiden täytyy myös toistua johdonmukaisesti läpi julkaisun. Elementin koolla voidaan korostaa sen tärkeyttä, värillä ja tekstin paksuudella puolestaan erottaa teksti muista elementistä ja painottaa näin sen sanomaa. Tyhjällä tilalla ja tekstin sijoittelulla jäsennetään tekstiä ja lisätään sen painoarvoa. (Rantanen 2007, 109.)

Rantanen (2007, 113-133) jakaa lehden erilaiset tekstit nopeisiin ja hitaisiin teksteihin. Jälkimmäiseen kuuluu ainoastaan palstateksti. Nopeat tekstit ovat niitä, jotka lukija silmäilee pikaisesti läpi. Niiden avulla lukija yritetään saada kiinnostumaan artikkeleiden sisällöstä. Tekstien tulee olla kuvien lailla hahmotettavia selkeitä kokonaisuuksia. Nopeat tekstit puolestaan jakautuvat vielä myyviin ja opastaviin teksteihin. Myyviä tekstejä ovat otsikot (pää-, jatko-, ja väliotsikot), ingressit, anfangit, kuvatekstit ja äläykset. Viimeisimmästä käytän opinnäytetyössäni käsitettä nostot, koska se kuvastaa mielestäni paremmin näiden tekstien käyttötarkoitusta historiikissa. Opastavia tekstejä ovat puolestaan osasto- ja palstatunnukset sekä sivunumerot. (Rantanen 2007, 113.)

7.1 Myyvät tekstit: otsikot, anfangit, ingressit, nostot ja kuvateksti

Pääotsikot johdattavat lukijaa artikkelin tai luvun aiheeseen. Ne voivat olla keskitettyjä, tasattuja vasemmalle tai oikealle, sisään leivottuja, porrastettuja, ulottua niille varatun tilan laidasta laitaan ja mennä jopa yli aukeaman taitteen (KUVA 5). Keskitetty pääotsikko on tavallinen lehden pääkirjoituksissa ja kolumneissa, koska se viestii vakavuudesta, tärkeydestä ja uskottavuudesta. Se on myös tehokas keino erottaa pääotsikko muusta tekstistä, jos otsikko on sijainniltaan palstojen ympäröimä. Vasempaan tasattu pääotsikko on helppo lukea, koska rivi alkaa aina samasta kohdasta. Oikeaan laitaan tasattu on puolestaan vaikeampi hahmottaa, mutta se yhdistää pääotsikon selkeästi johonkin tekstialueeseen. Vielä selkeämmin tämä yhteenkuuluvuus tuodaan ilmi sisään leivotulla otsikolla. Sisällöllisesti oikein ryhmitetty porrastettu otsikko on helppo omaksua. Laidasta laitaan ja taitteen yli ulottuvat otsikot ovat joskus välttämättömiä taiton toimivuuden vuoksi, mutta niiden muotoilu vaatii huolellista suunnittelua. Monisanaisissa otsikoissa merkittävän sanan voi nostaa otsikon pääsanaksi esimerkiksi erottamalla sen muista otsikon sanoista kokoerolla tai värillä. Tällöin sommitelman on syytä olla tiivis, jotta se erottuu muiden visuaalisten elementtien seasta pääotsikoksi. (Rantanen 2007, 114-119.) Historiikeissa otsikoiden keskitys on perinteisesti vasemmassa reunassa tai keskellä (Wahlroos 2000, 78).

KUVA 5. Eri lailla sijoitettuja ja muotoiltuja pääotsikoita (mukailien Rantanen 2007, 114-117).

Lehdessä sen keskiosan pitkien artikkeleiden pääotsikoiden ja muunkin kirjoitusasun ja rakenteen olisi hyvä edustaa keskenään erilaisia ratkaisuja. Laajojen artikkeleiden aukeamat mahdollistavat vapaamman otsikoiden muotoilun kuin alku- ja loppuosien vakiosivut. Silti niiden pääotsikoissa kannattaa olla yhtäläisyyksiä lehden muuhun otsikkotypografiaan. Vakiosivuilla käytetään yleensä visuaalisia keinoja niukemmin ja typografiakin on kurinalaisempaa. (Rantanen 2007, 115-116.) Sekä Hiihto- että Juoksu-lehdessä alkupään vakiosivujen otsikot ovat selvästi keskiosan otsikoita hillitympiä. Juoksija-lehdessä tämä ero on nähtävissä myös loppupään vakiosivuilla. Get Into Triathlon -lehti ei puolestaan noudata tätä taitollista periaatetta. Hiihto-lehdessä otsikoiden typografista muotoilua on käytetty myös henkilöistä kertovien artikkeleiden erottamiseen muista artikkeleista (KUVA 6).

KUVA 6. Hiihtolehden henkilöartikkeleiden otsikoiden muotoilu (Hiihto 2/2016, 14 & 41).

Pääotsikoiden lisäksi lehdessä voi olla jatko-otsikoita ja väliotsikoita. Jatko-otsikoita käytetään, jos artikkeli jatkuu useammalle aukeamalle. Väliotsikot puolestaan ovat osa tarinankerrontaa ja niiden tulee sijaita sellaisissa kohdissa, joissa tarina enemmän kuin ulkoasullinen taitto sen vaatii. Sekä jatko-otsikoiden, että väliotsikoiden täytyy erottua leipätekstistä. Niiden kannattaa myös olla ilmeeltään yhtenäisiä artikkelin pääotsikon kanssa. (Rantanen 2007, 122-124.) Eri julkaisujen pääotsikkojen yhteydessä voidaan käyttää myös esi- ja jälkirivejä, mutta niitä ei tule käyttää yhtäaikaisesti. Nämä apuotsikot tukevat pääotsikkoa ja antavat lisäinformaatiota. Yleinen sääntö on, että esirivi on puolet ja jälkirivi yksi kolmasosa otsikon koosta. Jos otsikko on puolilihava, aputekstit ovat laihoja. Näin saadaan typografista jännitettä sekä arvotetaan otsikkorakennetta. (Huovila 2006, 108-110.)

Anfangit voivat korvata artikkelin väliotsikot aikakauslehdissä. Ne ovat isoja, tekstipalstan alkuun sijoitettuja alkukirjaimia, joiden tehtävä on toimia katseenvangitsijana ja selventää artikkelin rakennetta. (Rantanen 2007, 125.) Anfangit voivat olla upotettuja tekstin sisään, jolloin säilytetään palstan suorakulmainen muoto ja tasapainoinen ilme. Jos halutaan kiinnittää enemmän huomiota, voidaan käyttää nostettua anfangia, joka nousee tekstiosuuden yläpuolelle. (Huovila 2000, 113-114.) Myös historiikeissa voidaan käyttää kahden tai kolmen rivin syvyisiä anfangeja. Wahloors (2000, 78) kehottaa kuitenkin olemaan

niiden käytössä harkitsevainen, koska hänen näkemyksensä mukaan niitä paljon sisältävä sivu ei näytä hyvältä.

Ingressit ovat otsikoiden yhteydessä olevia alkukappaleita, jotka valaisevat artikkelin sisältöä. Ne ovat yleensä pituudeltaan yhdestä kolmeen virkettä, helposti luettavia ja sijaitsevat otsikon ja artikkelin aloituksen välissä. Myös ingressien kirjaintyyppin on hyvä kuulua lehden vakiokirjaintyyppeihin. Ingressin tekstin tasausta koskevat suunnilleen samat säännöt kuin otsikoitakin. Tärkeintä on saada ingressi mahdollisimman helposti luettavaksi. (Rantanen 2007, 102-121.) Ingressi voidaan erottaa muusta tekstistä omaksi osakseen esimerkiksi käyttämällä jotain korostusta tai suurentamalla sen kokoa (Huovila 2006, 110).

Nostot ovat leipätekstistä esiin poimittuja lauseita tai niiden osia, joiden tarkoitus on herättää lukijan kiinnostus erottamalla selvästi leipätekstistä typografisen muotoilun, kehystämisen, linjojen, väripohjan tai näiden yhdistelmien avulla. Ne voivat olla myös joidenkin henkilöiden sanomia suoria lainauksia. Nostot mahdollistavat harmaan ja suuren leipätekstikentän rikkomisen esimerkiksi silloin, kun sopivaa kuvaa ei ole saatavilla. Parhaita paikkoja nostojen sijoittamiselle ovat sivun ylä- ja ulkoreunat. Jos nosto sijoitetaan keskelle leipätekstiä, tulee sen katkaista kappale. Jotta nostoa ei sekoiteta otsikkoon, sitä ei pidä sijoittaa siis kahden kappaleen väliin. (Rantanen 2007, 122-123.)

Kuvatekstit selittävät kuvia, mutta eivät kuvassa jo itsessään selvästi näkyviä asioita. Niiden tulee tuoda lukijalle jotain lisätietoa kuvasta ja olla helposti luettavia sekä kiinnostavia. Hyvä kuvateksti saa lukijan etsimään aiheesta lisätietoa leipätekstistä. Kuvatekstiä ei tule sijoittaa niin, että lukija joutuu arvailemaan, mihin kuvaan se liittyy. (Rantanen 2007, 126.) Kuvateksti voi olla esimerkiksi vasemmalle liehutettu, kun se on sijoitettu kuvan vasemmalle puolelle. Tällöin kuvatekstin oikea tasattu reuna sopii hyvin kuvan reunaan ja viestii sen yhteenkuuluvuutta kuvan kanssa. Vastaavasti kuvan oikealle puolelle sijoitettu kuvateksti on tasattu vasemmalta ja liehutettu oikealle. Tällaiset kuvan vieressä sijaitsevat kuvateksti ovat yleensä puolen palstan levyisiä. Tavallisin tapa on kuitenkin sijoittaa kuvateksti kuvan alle koko kuvan leveydeltä. (Huovila 2006, 104-114.) Wahlroosin (2000, 77) mukaan historiikissa

valokuvien ja piirrosten alle tuleva teksti on hyvä kirjoittaa kursiivilla ja kirjaisinkooksi sopii 9pt tai 10pt.

7.2 Opastavat tekstit: osasto- ja palstatunnukset sekä sivunumerot

Aikakauslehdissä on osastoja, jotka toistuvat joka numerossa. Nämä vakiopalstoja tai tietyn teeman ympärille keskittyvää aineistoa sisältävät sivut sijaitsevan sitä kuvaavan nimen eli tunnuksen alla, jolla on oma typografinen muotoilunsa. Tämän muotoilun tulisi olla yhtenevä joko lehden logon tai muiden kuvan lailla toimivien tekstien kanssa. Osastojen tunnusten on hyvä olla myös keskenään ainakin samankaltaisia. Palstatunnukset ovat puolestaan lehden vakiopalstojen visuaalisesti tunnistettavia typografisesti muotoiltuja nimiä. (Rantanen 2007, 128.) Myös muilla julkaisuilla kuin aikakauslehdillä on osastojakoja. Niiden merkitsemiseen käytetään sivuopasteita, jotka kertovat osastojen aiheet. Sivuoasteet sijaitsevat sivujen marginaaleissa, otsikko ja tekstiosuuksien ulkopuolella. (Huovila 2006, 101.) Sivunumerot ovat aikakauslehdessä osastotunnuksia huomattavasti pienempiä elementtejä, mutta silti tärkeitä opasteita. Ilman niitä lehden lukeminen ja asioiden löytäminen olisi hankalaa. Sivunumeron yhteyteen liitetyllä lehden nimellä varmistetaan, että esimerkiksi otettaessa lehden sivusta kopio, se tunnistetaan silti lehdestä irrallisenakin kyseisen lehden sivuksi. (Rantanen 2007, 130.)

7.3 Hitaat palstatekstit

Palstatekstissä on erittäin tärkeää, ettei typografinen muotoilu häiritse sisällön ymmärtämistä. Sen tulee olla hyvin luettavaa. Tähän voidaan vaikuttaa valitsemalla oikea kirjaintyyli, kirjaintyylin koko, kirjain- sekä rivivälitys ja tehdä tekstiä ympäröivistä marginaaleista tarpeeksi suuret. Pitkissä palstateksteissä kannattaa yleisesti käyttää antiikvaa, jonka kirjainten päätteet helpottavat niiden hahmottamista. Valtaosa aikakauslehdistä tasaa leipätekstin molemmista reunoista, koska tasapalsta näyttää viimeistellyltä. Sen vaarana on kuitenkin huono tavutus ja liian pitkiksi venyvät sanavälit. Oikealle liehutettu palsta, jossa oikea reuna ei ole tasattu, voi olla hyvä vaihtoehto tasapalstalle. Silloin rivien pituuserojen ei tule olla liian suuret. Lisäksi täytyy huolehtia siitä, ettei liehujen päähän jää yksinäisiä sanoja tai huonoja tavutuksia. Ulkoasun kannalta tämä ratkaisu voi näyttää levottomalta ja

tyylittömältä, mutta on tasapalstaa luettavampi. Leipätekstiä ei kannata keskittää, koska se tekee siitä huonosti luettavan. (Huovila 2006, 103-104; Rantanen 2007, 131-132.) Tekstin luettavuuteen voidaan vaikuttaa myös jäsentämällä se mahdollisimman lyhyiksi kappaleiksi, mutta vain jos leipäteksti on palstoitettu (Koskinen 2001, 79).

Leipätekstin pistekoko on yleensä vähintään 9pt, mutta mieluummin 10pt tai jopa 11pt (Huovila 2000, 111). Wahlroosin (2000, 77-80) mukaan yleisimmin käytetty kirjasin- eli pistekoko erilaisten julkaisujen leipätekstissä on 12pt. Historiakirjassa se voi kuitenkin olla 11pt luettavuuden silti säilyessä. Oli leipäteksti sitten palstoitettua tai ei, leski- ja orporivit näyttävät ikäviltä sekä historiikirjan että aikakauslehden sivuilla. Tällainen rivi on yksinäinen joko edellisen sivun tai palstan kappaleen viimeinen rivi tai seuraavalla sivulla olevan kappaleen ensimmäinen rivi.

8 KUVAT

Kuvat vievät lähes aina huomion muilta julkaisun sisältöelementeiltä, lukuun ottamatta pääotsikoita. Mitä suurempi kuva on, sen paremmin se huomataan. Jos sivulla tai aukeamalla ei ole pääotsikkoa, lukija silmäilee aina pienetkin kuvat ennen muuta sisältöä. Kuvien tulee liittyä kiinteästi tekstin sisältöön ja oikein käytettynä ne antavat tekstille lisäarvoa. (Koskinen 2001, 80-81.) Hyvä kuva antaa lukijalle tekstiä täydentävää tai täysin uutta tietoa sekä luo julkaisulle ilmettä ja tunnelmaa. Kuvaa kannattaa käyttää vain, jos se sisältää tarpeellisen viestin, tuo olennaista lisätietoa, herättää lukijan mielenkiinnon, elävöittää julkaisua, antaa asiaan uuden ja kiinnostavan näkökulman tai esittää sen paremmin kuin teksti. Kuvaa ei tule käyttää pelkästään koristeena tai tilan täyteenä. Valokuvien lisäksi piirrookset voivat olla hyviä julkaisun elävöittämisessä ja tekstin havainnollistamisessa. Joskus voi olla myös tarpeen käyttää informaatiografiikkaa tiedon välittämiseen. (Pesonen & Tarvainen 2003, 47-53.)

Jos samalla sivulla tai aukeamalla on useampi kuva, on yhdestä kuvasta hyvä tehdä pääkuva, joka on kuvista suurin. Näin julkaisun ulkoasuun saadaan myös rytmiä ja mielenkiintoa. Kuvan koon valintaan vaikuttaa kuvan sisältö. Paljon yksityiskohtia, kuten ihmisiä, sisältävä kuva tulee tehdä suureksi. Kuvien sisältöön ja tehoon voidaan vaikuttaa rajaamalla kuvasta pois kaikki pääviestiä häiritsevät tekijät. Kuvien tulisi olla myös tummuus- ja väriarvoiltaan mahdollisimman tasalaatuisia. (Koskinen 2001, 82; Pesonen & Tarvainen 2003, 48.)

Kuvien sijoittamisessa ei välttämättä tarvitse noudattaa tekstiä. Sommittelun kokonaisuus on tärkeämpää. Myös kuvien liikesuunta, joka ohjaa lukijaa kiinnittämään huomiota sivun tai aukeaman muihin sisältöelementteihin, on syytä ottaa huomioon. Turvallisinta on sijoittaa kuvat niin, että niiden liikesuunta osoittaa keskialueille. Tästä voidaan kuitenkin poiketa esimerkiksi, jos teksti jatkuu seuraavalle sivulle. Tällöin edellisen sivun oikeaan reunaan voidaan sijoittaa oikealle osoittavan liikesuunnan sisältävä kuva. Näin kuva ohjaa lukijaa jatkamaan seuraavalle sivulle. (Koskinen 2001, 82.)

Kuvien käytössä julkaisussa niiden värillisyydellä, harmaasävyisyydellä tai mustavalkoisuudella on suuri merkitys. Julkaisun kaikki valokuvat voivat olla harmaasävyisiä tai mustavalkoisia, jolloin julkaisun koko väritys on yleensä sen mukaisesti harmaasävyinen tai mustavalkoinen. Vaikka kuva ei olisi värillinen, lukija yhdistää siinä esiintyviin tuttuihin asioihin usein myös värit. Yksi tapa on myös laittaa pääkuvat julkaisuun värillisenä, jolloin ne viestivät artikkelin tärkeyttä. Myös kaikki julkaisun kuvat voivat olla värillisiä. Tällöin voi kuitenkin tulla ongelmia, mikäli kaikkia julkaisun kuvia ei saada värillisenä. Värillisten kuvien seassa olevat yksittäiset harmaasävyiset tai mustavalkoiset kuvat erottuvat liiksi ja vievät huomion värikuvilta. (Huovila 2006, 125-126.)

9 VÄRIT

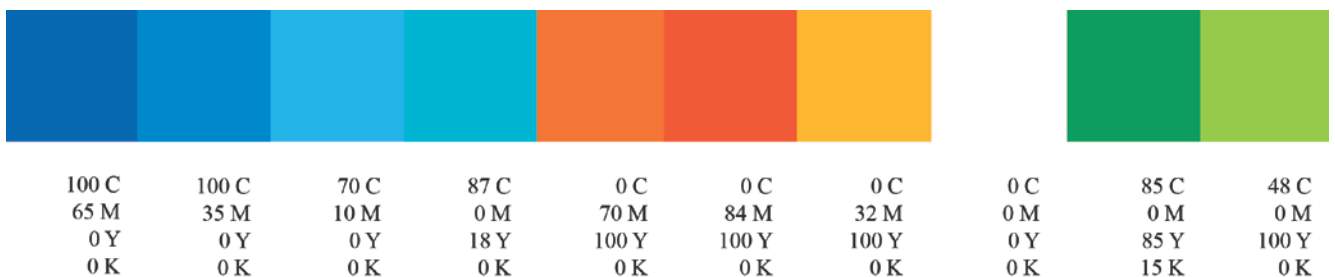
Painotuotteen visuaalisten elementtien värit vaikuttavat sisällön ymmärtämiseen, huomaamiseen ja mielikuvien muodostumiseen. Värien käytön tulee olla tarkoituksenmukaista ja loogista erilaisten sisältöjen esittämisessä. (Koskinen 2001, 85.) Aikakauslehdessä värien avulla voidaan opastaa lukijaa ja auttaa lehden rakenteen hahmottamisessa. Värien käytöllä voidaan typografisten valintojen tapaan opastamisen lisäksi korostaa, erottaa, yhdistää, herättää ja järjestää. Niiden käyttöä tulee suunnitella ja sen tulee olla sisällön kautta perusteltua. (Rantanen 2007, 173.)

Erilaisissa julkaisuissa käytetään joko yhtä väriä tai useamman värin yhdistelmää. Jotta päästään hyvään useamman värin yhteiskäyttöiseen lopputulokseen, tulee käytettävien värien sopia yhteen. Lisäksi yhtä pääväriä on hyvä käyttää paljon muiden värien toimiessa tehosteväreinä. (Huovila 2006, 118-121.) Kaikkien aikakauslehtien ja myös historiajulkaisujen pääväri on musta, koska kirjoitettu teksti on lähes aina painettu mustalla. Musta teksti valkoisella pohjalla muodostaa suurimman mahdollisen kontrastin ja on näin helppolukuinen. Mustan lisäksi yhdestä neljään pääväriä on riittävä määrä yhdelle julkaisulle. (Rantanen 2007, 174-175.) Värejä käytettäessä vaikeampia ovat voimakkaat värit, kuten punainen ja keltainen. Nämä kirkkaat värit vievät helposti tehon monilta muilta taiton elementeiltä. Niinpä niitä suositellaan käytettäväksi yksinään valkoisella tai harmaalla taustalla. (Huovila 2006, 122.) Hyväksi koettuja väriyhdistelmiä ovat keltainen ja sininen, keltainen ja vihreä sekä keltainen ja punainen. Huonoja puolestaan punainen ja vihreä, punainen ja sininen sekä sininen ja vihreä. (Koskinen 2001, 86.)

Värillisessä julkaisussa yksi ratkaisu on ottaa sivun tai aukeaman muiden sisältöelementtien värit kuvien värimaailmasta (Koskinen 2001, 82). Tämä on jopa suotavaa, kun väriä käytetään valokuvan kanssa. Tällöin esimerkiksi otsikon väri voi olla poimittu kuvasta. (Rantanen 2007, 176.) Toinen tapa käyttää värejä on rakentaa siitä koko julkaisun identiteetti. Tällöin tietyt taiton elementit suunnitellaan värillisiksi ja myös kaikki kuvat ovat

yleensä värillisiä. Värit ovat viestiltään voimakkaita ja niille on määriteltävä oma yhtenäinen ja johdonmukainen tarkoitus läpi julkaisun. Esimerkiksi jokin artikkeliryhmä voidaan erottaa muusta julkaisusta sijoittamalla se tietyn väriseen laatikkoon. Myös eri osastoille voidaan määritellä omat värinsä. Tällöin väreillä on opastava tehtävä. (Huovila 2006, 126; Rantanen 2007, 174.)

Värien psykologisista vaikutuksista ja merkityksistä on paljon tutkimuksia. Ne eivät kuitenkaan päde kaikissa tilanteissa, koska muuttujia on lukemattomia. Värien kokemiseen vaikuttaa ikä, sukupuoli, uskonto, kansalaisuus, ammattiala, sosiaalinen ja taloudellinen asema, ympäristö, yhteys, vuodenaika, mielentila sekä kokemuserä. Selviä sääntöjä värien suhteen ei siis ole. (Rantanen 2007, 174.) Kuitenkin usein samaan aihepiiriin kuuluvilla aikakauslehdillä on samankaltaiset väripaletit. Samara (2006, 67) määrittelee urheilullisiksi väreiksi meren ja ilman sekä usein urheiluseurojen asusteissa ja urheiluvälineissä esiintyvät sinisen sävyt (vahva hieman violettiin taittava sininen, kuninkaallinen sininen, taivaan sininen, veden sininen) sekä oranssin sävyt keskitummasta vaaleaan. Nämä värit ovat tuoreita ja aktiivisia. Kullankeltainen ja vahva keltaiseen taittava vihreä (muun muassa pelikenttiin yhdistettävä Kelly green) viestivät tiimityöskentelystä ja harmoniasta. Lisäksi muiden näiden värien kanssa käytetty valkoinen tuo tilaa ja se yhdistetään urheilussa esimerkiksi jääkaukaloon ja purjehdusveneisiin. Samara puhuu myös kuuman punaisesta, mutta ei kuitenkaan ole CMYK-määritellyt sitä kuten muita värejä. (KUVA 7)

KUVA 7. Urheilulliset värit (mukaillen Samara 2006, 67)

Samaran määrittelemät värit tai ainakin erittäin paljon niitä sävyiltään vastaavat värit ovat löydettävissä kaikista kolmesta esimerkkihdestä. Heti Get Into Triathlonin sisällysluettelosta

löytyvät eri sinisen sävyt, punainen, oranssi ja vihreä. Hiihtolehden tunnuksessa on vaalean turkoosi (vihreään taittava sininen) ja osastotunnuksista ja muistakin sivuston elementeistä löytyvät lisäksi punainen, oranssi ja vihreä. Juoksija-lehden väripaletista löytyvät puolestaan vahvana keltainen ja vähemmän käytettynä oranssi.

10 TAITTO

Aikakauslehdessä lukijan eteen avautuu näkökenttään sopivia aukeamia, jotka muodostavat osastoja, artikkeleita tai kokonaisuuksia, joilla on oma teemansa. Aikakauslehden sivua ei siis koskaan kannata suunnitella yksittäisenä näkymänä. (Rantanen 2007, 17.) Myös perinteinen kirja on monisivuisena painotuotteena hyvä suunnitella aukeamittain. Julkaisun taitossa, oli se sitten aikakauslehti tai historiikki, järjestetään sivun elementtejä annettuun tilaan. Eri osastojen tulee olla taitoltaan toisistaan erottuvia, mutta myös riittävän samanlaisia, jotta julkaisu on kokonaisuutena yhtenäinen. Tekstien ja kuvien sijoittelu vaikuttaa ratkaisevasti etenkin lehtien luettavuuteen ja kiinnostavuuteen. Taitolla luodaan lehdelle rytmi. (Rantanen 2007, 160-161.)

Oli kyseessä kumpi tahansa käyttöliittymä, historiajulkaisu tai aikakauslehti, on painotuotteelle syytä aina laatia moduuleista koostuva taittopohja, jonka avulla sivuille tulevat sisältöelementit sijoitetaan. Taittopohjassa määritellään sivun koko, sivumäärä, marginaalit, leikkausvarat ja kulmamerkit, teksti- ja kuva-alueet, sivunumeroiden paikat sekä horisontaalilinjat. (Koskinen 2001, 61.) Näistä teksti- ja kuva-alueet sekä marginaalit vaikuttavat typografisen muotoilun ohella vahvasti julkaisun luettavuuteen (Rantanen 2007, 106).

Tyhjän tilan käyttö rytmittää sivuja ja koko julkaisua luomalla sivuille ja aukeamalle jännitettä. Tyhjä tila kehystää, ohjaa lukijan katsetta, kiinnittää huomiota, jäsentee, keventää ja antaa voimaa. Hyvin suunniteltuna ja taitavasti käytettynä se on tehokas kontrastin luoja. Sattumanvaraisesti sijoitettuna puolestaan tyhjä tila luo mielikuvan siitä, että jotain on unohtunut tai aineisto on loppunut kesken. Sivun tyhjiä tiloja ovat niille taittopohjassa luotavat marginaalit ja palstavälit sekä typografian rakentamat rivivälit ja kappalejaot. Tämän lisäksi tyhjää tilaa voidaan käyttää korostamaan esimerkiksi sen sisällä olevaa otsikkoa. Painetuissa julkaisuissa, kuten lehdissä, säästetään yleensä tilasta ja ahdetaan sivut täyteen visuaalista hälinää. Näin luettavuus kärsii ja lukija ahdistuu. (Rantanen 2007, 169-171; Pesonen & Tarvainen 2003, 46.)

Painotuotteen reunoille jäävää tyhjää tilaa kutsutaan marginaaleiksi. Koska sivun optinen keskipiste ei sijaitse täsmälleen sivun keskellä, ei kaikkien marginaalien ole syytä olla yhtä leveitä. Eri levyisillä marginaaleilla vältetään raskas vaikutelma. Tekemällä alareunan marginaali muita suuremmaksi saadaan aikaan tasapainoinen ja ryhdikäs tulos. (Pesonen & Tarvainen 2003, 10.) Monisivuisissa julkaisuissa sivut eivät avaudu täysin suoriksi luettaessa sidonnan takia, joten ainakin taitteen puoleinen marginaali kannattaa tehdä suuremmaksi. Marginaaleilla voidaan vaikuttaa myös julkaisun tyyliin: leveät marginaalit tekevät painotuotteesta juhlanan, kun taas kapeat marginaalit vaikuttavat moderneilta. (Koskinen 2001, 64.) Marginaaleja on mahdollista hyödyntää myös joidenkin elementtien, kuten osastotunnusten ja sivunumeroiden, sijoituspaikkana. Joskus myös kuva voi ulottua sivun leikkaukseen eli marginaaliin saakka. Marginaalit eivät kuitenkaan ole varatilaa, johon elementtejä kannattaa sijoittaa vain sen takia, että sivulta muuten loppuu tila. (Pesonen & Tarvainen 2003, 10.)

Sivujen ja aukeamien palstoituksella luodaan niille järjestystä ja vaikutetaan näin julkaisun luettavuuteen ja ulkoasuun. Palstojen määrä luo myös tietynlaisia mielikuvia lukijalle: yksipalsainen painotuote mielletään arvokkaammaksi, mutta useampi palstainen mielenkiintoisammaksi. Palstoitettu sivu on myös suunnitellun näköinen. Etenkin kirjan sivulla olevaa yhtä leveää palstaa on kuitenkin helpompi lukea. Jakamalla taittopohja useampaan palstaan saadaan enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa julkaisun ulkoasuun ja sitä kautta sanomaan. (Huovila 2006, 102; Koskinen 2001, 64; Wahlroos 2000, 77.)

Aikakauslehdessä sivukoko ja marginaali kulkevat läpi koko lehden, mutta palstoitus voi muuttua sisällön mukaan. Yleensä lehdelle valitaan kaksi palstajakoa, lehden alkuun ja loppuun neljäjakoinen ja keskelle kolmijakoinen. Myös sivun jakaminen viiteen palstaan on hyvin yleistä. Tällainen tiukka palstoitus saattaa kuitenkin johtaa siihen, että sisältö pakotetaan palstamitoitukseen sen tarpeita huomioimatta. (Rantanen 2007, 183-184.) Yleensä kaikkien julkaisujen palstojen lukumäärää ja niiden leveyksiä päätettäessä on hyvä muistaa, että samalla sivulla voi olla myös erilevyisiä palstoja. Valitut kirjaintyypit ja etenkin niistä käytettävä koko leipäteksteissä vaikuttaa osaltaan myös palstaleveyteen. Palstojen luettavuus on parhaimmillaan, kun rivillä on 40-60 merkkiä. (Koskinen 2001, 64.) Suomen

kielen sopivana palstaleveytenä pidetään 60mm palstaa kielen tavutuksen, rakenteen ja luettavuuden kannalta (Huovila 2006, 102).

Wahlroos (2000, 77-79) opastaa historiikirjan tekijää käyttämään kahta palstaa, jos julkaisusta halutaan houkuttelevampi lukea. Hän myös määrittelee hyväksi palstaväliksi neljästä kuuteen millimetriä. Palstavälin tulee kuitenkin olla suhteessa palstan leveyteen. Yleensä suositellaan kaavaa, jossa palstaväli on vähintään 1/12 tekstipalstan leveydestä. Esimerkiksi jos palstan leveys on 60mm, palstaväli on vähimmillään 5mm. Palstat voidaan erottaa toisistaan myös palstavälin lisäksi palstaviivalla. Nämä hyvin ohuet viivat antavat ryhtiä palstoille ja niiden käyttö on suotavaa etenkin silloin, jos palstaa ei ole tasattu molemmista reunoista. Toisaalta palstaviivat kilpailevat huomiosta muiden visuaalisten elementtien kanssa ja voivat vähentää niiden tehoa. (Huovila 2006, 104-105.)

Hyvän lehden saloja avaava Rantanen (2007, 184-185) kehottaa laatimaan joustavan ja monipuoliset taittoratkaisut mahdollistavan koko lehden tai sen osien läpi kulkevan palstoituksen. Tällaisella taittopohjalla on leipätekstin latomiseen jopa liian kapeita palstoja pariton määrä, esimerkiksi seitsemän tai yhdeksän palstaa. Ideana on käyttää taittopohjaa tällöin joustavien palstajakojen luonnissa viemällä leipätekstejä ja muita sisältöelementtejä palstojen yli. Näin pohja sallii niin kaksi-, kolmi- ja nelipalstaisen jaon sivuilla. Tällöin eri osastoille ja yksittäisille artikkeleille on mahdollista luoda taitollisesti eroavia ulkoasuja ja edelleen lehdelle selvästi hahmotettava rakenne ja rytmi.

11 AIKAKAUSLEHTIMÄISYYS JA LUKIJAN OPASTUS FC YPA:N HISTORIIKISSA

Aikakauslehden visuaalisuuden tehtävät ovat myynti, opastus ja tarinankerronta. Lehden kohdalla kaikki kolme tähtäävät siihen, että lukija sitoutetaan ostamaan lehden irtonumero ja mahdollisesti tilaamaan lehti. Myyntiin keskittyneet visuaaliset ratkaisut pyrkivät kiinnittämään lukijan huomion ja kiinnostuksen niin, että lukija valitsee lehden monien muiden lehtien irtonumeroiden joukosta lehtihyllystä. Opastus on tärkeää, jotta etenkin lehteä selaileva potentiaalinen lukija saa muutamalla silmäyksellä paljon tietoa sivujen sisällöstä ja ymmärtää lehden rakenteen. Visuaalisuuden tehtävä on myös helpottaa tarinan ja tekstin ymmärtämistä sekä ylläpitää lukijan kiinnostusta. (Rantanen 2007, 33-39.)

FC YPA:n historiikin kohdalla koen näiden tehtävien tärkeyden ja roolit hieman erilaisiksi. Historiikki on julkaisuna sellainen, jonka lukija saattaa lukea kertaistumalta ja olla sen jälkeen koskaan aukaisematta. Kirjan ei tarvitse kilpailla visuaalisilla tekijöillä muiden samankaltaisten julkaisujen rinnalla lukijan mielenkiinnosta. Sen sijaan kuvien ja muiden visuaalisten elementtien avulla on tarkoitus tukea tekstiä ja säilyttää lukijan mielenkiinto. Tärkeimpänä visuaalisuuden tehtävänä historiikin kohdalla pidän lukijan opastusta. Kirjan eri osastojen (alkusivut, varsinainen tekstiosa, loppusivut), lukujen ja niissä toistuvien teemojen erottaminen ja esiin tuominen sekä niihin selvästi ohjaaminen sisällysluettelossa lisää mielestäni olennaisesti kirjan kiinnostavuutta. Näin aikakauslehtimäisellä taitolla tehdään historiikin lukemisesta miellyttävämpää tukemalla rakenteen ymmärrettävyyttä lukuvaiheessa.

Ehdotukseni historiikin painoalustaksi on hieman A4-kokoa matalampi pehmeäkantinen liimasidottu kirja, jossa sivukoko on 210mm x 270mm ja sivujen paperi kiiltävä sekä vahvuudeltaan 120g. Kannet ovat lisäksi kiiltolaminoidut. Näin historiikki muistuttaa käsittelytuntumaltaan enemmän aikakauslehteä kuin kovakantista kirjaa olemalla kuitenkin laadukas painotuote, jossa värien toisto on hyvä. Kirjan sivukoko on myös tarpeeksi suuri erilaisille taitollisille ratkaisuille ja tehokkaalle elementtien käytölle.

Valitsin historiikissa laajemmin käytettäväksi kaksi kirjaintyyppiä: Antiikvan (DejaVu Serif) ja groteskin (DejaVu Sans), joista jälkimmäinen täyttää myös Samaran (2006,62) esittämät määrityksen urheilulliselle groteskille kirjaintyypille. Molemmat kirjaintyypit kuuluvat samaan kirjainperheeseen (DejaVu Fonts) ja sopivat näin hyvin käytettäväksi yhdessä. Pääluvuissa käytän otsikossa sekä ingressissä groteskia ja palstatekstinä antiikvaa (LIITE 1/1). Lähes jokaisessa pääluvussa (eli osastossa) toistuvat samat varsinaisesta palstatekstistä erilleen nostamani teemat, kuten peliotteet, kiertopalkinnot sekä pelikentät ja harjoitusolosuhteet. Näissä palstateksti on puolestaan groteski ja mahdollinen otsikko antiikva (LIITE 1/2). Kuvatekstit olen erottanut muusta typografiasta käyttämällä korostuskeinona kursiivia ja palstatekstistä poikkeavaa kirjaintyyppiä (LIITE 1). Kolmas historiikissa käyttämäni kirjaintyyppi on egyptienne, joka nimensäkin (Octin Sports) mukaisesti edustaa urheilullista tyyliä. Se on myös hyvin samantyylinen Get Into Triathlon -lehden egyptienne-kirjaintyyppin kanssa. Tätä kirjaintyyppiä käytän ainoastaan osastotunnuksissa sekä anfangissa. (LIITTEET 1/2 & 2.)

Käytän läpi historiikin Samaran (2006, 67) määrittelemiä urheilullisia värejä. Erottelen värien avulla luvut eli osasto toisistaan. Toistuvat teemat erotan luvuista ja puolestaan yhdistän muiden lukujen sisältämiin saman teemaan aiheisiin yhtenäisellä värien käytöllä. Esimerkiksi 1980-lukua käsittelevässä osastossa päävärinä on oranssi. Tämä sama väri toistuu luvun otsikossa ja osastotunnuksissa, luvun jatkumista osoittavassa nuoligrafiikassa sekä anfangissa (LIITE 2). Luvun keskellä on vihreällä värillä erotettu aukeama, joka kertoo Eläintarhan kentästä sekä Urheilupuistosta ja kuuluu siis Pelikentät ja harjoitusolosuhteet – teemaan, joka on muita toistuvia teemoja tärkeämpi (LIITE 2/3). Tulen käyttämään lukujen erottelussa käytettyjä värejä niiden esiin tuomiseen myös sisällysluettelossa Get Into Triathlon –lehden tapaan. Kerään myös sisällysluettelossa omiin listoihinsa erillisiin teemoihin kuuluvat jutut, jotta ne ovat lukijan vaivattomasti löydettävissä.

Tavoitteeni oli suunnitella FC YPA:n historiikin taitto niin, että aikakauslehtimäistä visuaalista tyyliä soveltamalla kirjan rakenne ja sisältö ovat lukijalle helpommin hahmotettavissa. Pyrin siis opastamaan lukijaa aikakauslehdissä käytettyjen visuaalisten keinojen avulla. Typografian sekä värien avulla erotan toisistaan osastot (eli luvut) sekä samoihin teemoihin kuuluvat jutut. Lisäksi sivujen marginaaleissa taustana oleva jalkapallon kuosia muistuttava

grafiikka tulee toistumaan ainoastaan sisäsivuilla eli kolmijakoisessa kirjassa sen keskiosassa (LIITE 2). Keskiosa eroaa myös muista kirjan osista palstajaoltaan. Keskiosa, lukuun ottamatta sen eri luvuissa toistuvia Pelikentät ja harjoitusolosuhteet –teemaan kuuluvia juttuja, on jaettu kolmeen palstaan. Alkusivut ja loppusivut tulevat olemaan palstoitukseltaan joko yksi- tai kaksijakoisia. Alkusivut ja loppusivut erottuvat siis visuaalisuudeltaan hyvin keskiosasta. Näin selkeytän kirjan rakennetta ja luon siihen aikakauslehtimäistä rytmiä. Myös sisällysluettelossa loogisesti käytetyt värit, teemojen esille nosto, jokaisella sivulla samassa kohdassa toistuvat sivunumerot ja typografialtaan hyvin erottuvat osastotunnukset opastavat aikakauslehtimäiseen tapaan lukijaa ja tekevät kirjasta miellyttävämmän lukea.

12 POHDINTA

Onnistuin mielestäni kaiken kaikkiaan hyvin, kuten aikaisemmassa luvussa tuon ilmi, aikakauslehtimäisen taiton soveltamisessa FC YPA:n historiikin taiton suunnitteluun. Muutamia jo johdannossa esittelemiäni käyttöliittymien erilaisuudesta johtuvia ongelmia kuitenkin oli, joista osan kykenin selvittämään.

Kannen osalta haastavaa oli säilyttää tunnistettavuus historiajulkaisuksi sekä FC YPA:n identiteetin esiin tuominen noudattamalla kuitenkin kirjan muun aikakauslehtimäisen ulkoasun kanssa yhtenäistä linjaa. Pyrin luomaan aikakauslehtimäistä tyyliä muotoilemalla kirjan nimen ”Mutasarjasta huipulle” typografisesti muistuttamaan aikakauslehtien logon muotoilua. Kannen sommittelun vuoksi nimi ei asettunut kannen ylälaitaan. Koska historiikin ei tarvitse irtonumerona myytävän lehden tavoin erottua nimellään lehtihyllystä, noudatin nimen sijoittelussa toista aikakauslehdille tyypillistä tapaa eli nimen sijoittamista kannen toiseen sivulaitaan. Nimen muotoilussa käytetty kuvio toistuu osastotunnuksissa ja kirjaintyyppi on laajalti kirjassa muutenkin käytössä oleva antiikva. Aikakauslehdille tyypilliseen julistemaiseen kanteen olen pyrkinyt liittämällä kolme eri henkilökuva yhdeksi kokonaisuudeksi. Kannen ulkoasu on näin yhteneväinen kirjan muun ulkoasun kanssa, mutta tunnistettavuus historiajulkaisuksi on voinut tästä puolestaan kärsiä. Toisaalta kirjan nimi ja lisänimi ”Ylivieskalaista jalkapalloilua vuodesta 1945” ovat hyvin kannessa esillä ja viittaavat selvästi historiajulkaisuun. (LIITE 3.)

Toisen näiden käyttöliittymien erilaisuuteen liittyvän haasteen luovat kuvat. Aikakauslehdissä käytetään usein niissä olevia artikkeleita varten otettuja kuvia. Historiikissa puolestaan on käytettävä pääsääntöisesti jo olemassa olevia kuvia, joista monet ovat vieläpä vanhoja paperi- tai sanomalehtikuvia. Niinpä historiikin kuva-aineisto on osin mustavalkoista tai harmaasävyistä ja osin värillistä. Yritän ratkaista tämän ongelman muuttamalla kaikki kuvat mustavalkoisiksi tai harmaasävyisiksi niissä luvuissa, joissa kaikki käytössä oleva kuvat eivät ole värikuvia. Näin mustavalkoiset tai harmaasävykuvat eivät saa värillisten kuvien joukossa liian suurta huomioarvoa tai päinvastoin. Aikakauslehtimäistä tunnelmaa pyrin puolestaan tavoittelemaan tarpeeksi suurella ja vaihtelevalla kuvakoolla sekä kuvien asemoinnilla.

Lisäksi historiikissa on tarkoitus käyttää sitä varten luomaani info- ja karttagrafiikkaa (LIITE 2/3). Näiden grafiikoiden värillisyydellä ja tyyllillä pyrin myös aikakauslehtimäiseen tyyliin.

Aikakauslehtimäisen taiton soveltaminen FC YPA:n historiikkiin on näkemykseni mukaan tekemäni taitosuunnitelman pohjalta kannattava siitä huolimatta, että se tulee olemaan värillisenä ja sivukooltaan suurempana painotuotteena julkaisijalle perinteistä historiajulkaisua hintavampi. Vaikka suunnittelemani taitto onkin historiikille poikkeava, ei se visuaaliselta tyyiltään ole muiden kirjalajien joukossa mitenkään epätavallinen. Historiajulkaisun kohderyhmästä riippuen taiton suhteen voisi ottaa jopa enemmän vapauksia. Uskon, että tämä ei karkottaisi esimerkiksi nuorta tai taiteellista viiteryhmää. FC YPA:n historiikin lukijakuntaan kuuluu kuitenkin kaiken ikäisiä henkilöitä. Rakenteeltaan selkeä, opastava, värikäs, rytmiltään vaihteleva ja ulkoasultaan viimeistelty historiajulkaisu palvelee heitä kaikkia.

LÄHTEET

Huovila, T. 2006. "Look" Visuaalista viestisi. Helsinki: Inforviestintä Oy.

Itkonen, M. 2012. Typografian käsikirja. Neljäs painos. Helsinki: RPS-yhtiöt.

Koskinen, P. 2001. Hyvä! painotuote. Helsinki: Inforviestintä Oy.

Lehtikangas, J. 2016. FC YPA pelikuva. Trelin Oy.

Pesonen, S. & Tarvainen, J. 2003. Julkaisun Tekeminen. Jyväskylä: Docendo Finland Oy.

Rantanen, L. 2007. Mistä on hyvät lehdet tehty? Helsinki: Hill and Knowlton Finland Oy.

Samara, T. 2006. Type Style Finder. Gloucester: Rockport Publishers.

Slotte, C-O. 2015. SiFu on futsalin Suomen mestari 2015. Keskipohjanmaa.

Wahlroos, L. 2000. Opas historiikirjan tekijälle. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab

Pääluvun typografia:

LOREM IPSUM

Nulla interdum est velit, eu lobortis diam rutrum gravida. Vestibulum ante ipsum primis in faucibus orci luctus et ultrices posuere cubilia. Vivamus tincidunt commodo erat, nec tincidunt ante posuere. Sed ac lectus sit amet lacus consequat dictum convallis et ipsum.

Pääotsikko: kirjaintyyppi groteski kavennettu DejaVu Sans, korostuksena versaali ja lihavointi
Ingressi: kirjaintyyppi kavennettu DejaVu Sans, koko 11pt

LOREM IPSUM DOLOR SIT AMET CONSEQUAT.

Nulla interdum est velit, eu lobortis diam rutrum gravida. Vestibulum ante ipsum primis in faucibus orci luctus et ultrices posuere cubilia Curae; Nulla sed imperdiet nisi, id gravida nunc. In at erat justo. Cras imperdiet sem ante, et consectetur est iaculis ut. Aliquam nec mattis nisi. Morbi eleifend egestas tortor faucibus suscipit. Mauris placerat laoreet neque, quis congue

tellus semper sed. Donec vehicula aliquet urna. Nulla id mattis felis. Integer vel bibendum lacus. Vestibulum ante ipsum primis in faucibus orci luctus et ultrices posuere cubilia Curae; Ut aliquet at tortor et bibendum. Donec eget orci in neque eleifend viverra ac vitae quam.

Vivamus tincidunt commodo erat, nec tincidunt ante posuere quis. Maecenas finibus, metus a vulputate maximus, sapien odio consectetur leo, ut bibendum justo leo ut nisl. Sed eget placerat neque. Integer eget lobortis

tellus. Proin ullamcorper arcu non orci lobortis rhoncus imperdiet nec orci. Sed blandit, lectus id consectetur venenatis, sem tortor pretium nisi, ut commodo purus metus vel nulla. Curabitur quis dapibus orci, sit amet finibus velit.

Sed ac lectus sit amet lacus consequat dictum convallis et ipsum. Phasellus pulvinar odio eu ullamcorper feugiat. Sed egestas eleifend libero, at sollicitudin nulla ullamcorper id.

Väliotsikko: kirjaintyyppi groteski kavennettu DejaVu Sans, korostuksena versaali ja lihavointi, koko 11pt.

Palstateksi: kirjaintyyppi antiikva DejaVu Serif, koko 10pt

Vestibulum id bibendum justo. Donec quis tincidunt mi. Duis varius nulla eros, in commodo augue posuere sodales. Cras semper at dolor ut posuere. Phasellus malesuada enim eget diam rhoncus pellentesque.

Kuvateksti: kirjaintyyppi kavennettu groteski DejaVu Sans, korostuksena kursiivi

Pelikentät ja harjoitusolosuhteet teemajutun typografia:

Lorem Ipsum

Pääotsikko: kirjaintyyppi groteski kavennettu DejaVu Sans, korostuksena lihavointi

Nulla interdum est velit, eu lobortis diam rutrum gravida. Vestibulum ante ipsum primis in faucibus orci luctus et ultrices posuere cubilia Curae; Nulla sed imperdiet nisi, id gravida nunc. In at erat justo. Cras imperdiet sem ante, et consectetur est iaculis ut. Aliquam nec mattis nisi. Morbi eleifend egestas tortor faucibus suscipit. Mauris placerat laoreet neque, quis congue tellus semper sed. Donec vehicula aliquet urna. Nulla id mattis felis. Integer vel bibendum lacus. Vestibulum ante ipsum primis in faucibus orci luctus et ultrices posuere cubilia Curae; Ut aliquet at tortor et bibendum. Donec eget orci in ne-

que eleifend viverra ac vitae quam. Vivamus tincidunt commodo erat, nec tincidunt ante posuere quis. Maecenas finibus, metus a vulputate maximus, sapien odio consectetur leo, ut bibendum justo leo ut nisl. Sed eget placerat neque. Integer eget lobortis tellus. Proin ullamcorper arcu non orci lobortis rhoncus imperdiet nec orci. Sed blandit, lectus id consectetur venenatis, sem tortor pretium nisi, ut commodo purus metus vel nulla. Curabitur quis dapibus orci, sit amet finibus velit.

Anfangi: kirjaintyyppi Octin Sports

Palstateksi: kirjaintyyppi groteski DejaVu Sans, koko 11pt

Vestibulum id bibendum justo. Donec quis tincidunt mi. Duis varius nulla eros, in commodo augue posuere sodales. Cras semper at dolor ut posuere. Phasellus malesuada enim eget diam rhoncus pellentesque.

Kuvateksti: kirjaintyyppi kavennettu antiikva DejaVu Serif, korostuksena kursiivi

NOUSU POHJALTA

1980-luvulla edustajien välinen yhteistyö ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä.

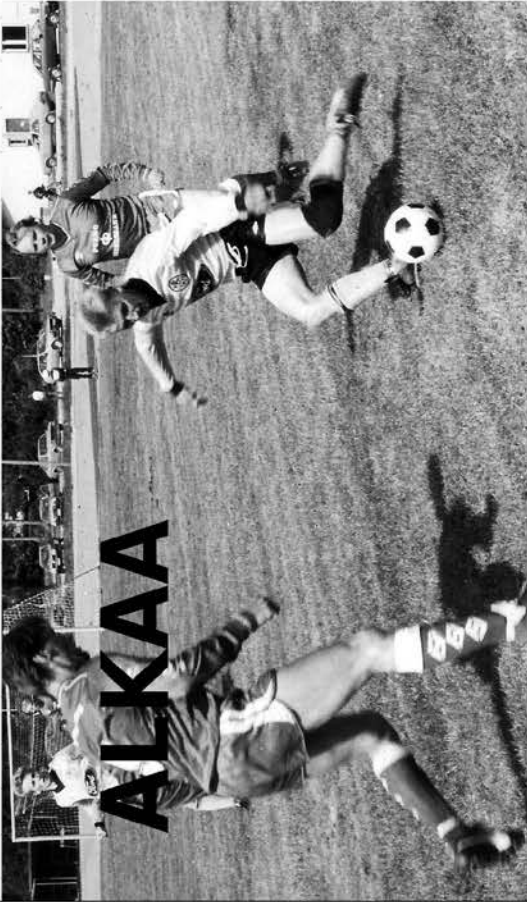
**SARJANOUSUA KELTAMUS-
TISSA VAREISSA**

1980-luku oli YPA:n kulta-aikaa. Seuran menestyksen taustalla oli yhteistyö eri seurojen välillä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä.

YPA:n edustajien välinen yhteistyö oli keskeistä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä.

Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä.

Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä.

AIKAA

Oteiu Yli-Vieskan Palo-IF Standard pelattiin kesäkuussa 1986 Urheilupuiston remontin vuoksi. Alavieskan urheilukentällä. Kuvassa Harri Lahtinen, joka toimi tuolloin YPA:n pelaajavalmentajana.

Kuvassa 1982 YPA:n edustajien välinen yhteistyö oli keskeistä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä.

Kuvassa 1982 YPA:n edustajien välinen yhteistyö oli keskeistä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä.

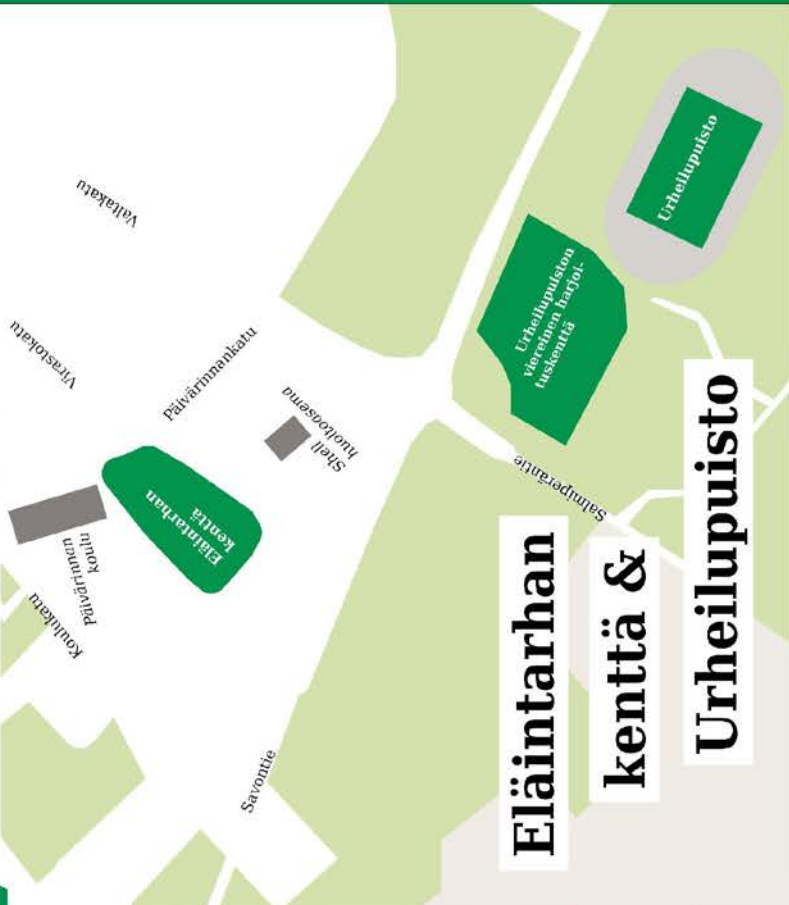
Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä. Yhteistyö oli keskeistä ja yhteistyö eri seurojen välillä oli keskeistä.

PELIKENTÄT JA HARJOITUSOLOSUHTEET

Juha Ansoman eläintarhan kentällä vuonna 1984.

PELIKENTÄT JA HARJOITUSOLOSUHTEET

Eläintarhan kenttä & Urheilupuisto

Eläintarhan kenttä oli ensimmäinen ja tärkein 1980-luvun jalkapallo- ja yleisurheilukenttä. Kentällä oli muutama viivestakissa. Kentällä oli muutama, nurmes, kumppea, kiviä ja hiekkä. Toisesta päädyistä löytyi ja löytyi laajaa kenttää sivuun kumppeissa. Päävärimankatu ja Savonranta. Viivestakissa Alustettiin ja rakennettiin entiltään kentän päälle. Eturajapuuksi löytyi Pihvi-

riman koulun tuoksuhaikarilla pitämään jalkapalloa taakalle nymkenteille ja niin kenttä vedettiin harjoituskentän karratusta sivuun karron. Sinne mentiin eikä kukaan ajalla joutunut. Eläintarhan kenttä kutsuttiin aluksi Savon kentäksi, mutta se sai pian uuden nimen, kun eturajapuuksi harjoituskentän jouduttiin perumaan vuonna 1981 kentällä tuoksuhaikarilla pitämään eläintarhan vuoksi.

Eläintarhan kentällä perustettiin myös nappi- ja yleisurheilukenttä. Kentällä oli muutama viivestakissa. Kentällä oli muutama, nurmes, kumppea, kiviä ja hiekkä. Toisesta päädyistä löytyi ja löytyi laajaa kenttää sivuun kumppeissa. Päävärimankatu ja Savonranta. Viivestakissa Alustettiin ja rakennettiin entiltään kentän päälle. Eturajapuuksi löytyi Pihvi-

Nymkenteiden puute oli jatkkin suuri ongelma viivestakissa jalkapallokentällä. Aika korjauksia ei ollut, kun Viivestakissa uusia urheilukenttiä alettiin rakentaa vuonna 1979. Jalkapallokenttä päätettiin perustaa jalkapallokentän puolelle vuonna 1981. Kentällä jalkapallon eturajapuuksi ja yleisurheilukentän kumppeita. Vuosi nymkenteille jalkapalloa oli jalkapallokenttä, ei kukaan riittänyt kenttään jalkapallokentän harjoituskentäksi. Eläintarhan kenttä toimi tärkeimpänä juneiden harjoituskenttänä vuoteen 1988 asti, jolloin 1980 oli käytössä

1980-luvulla 1980:n eturajapuuksi ja yleisurheilukentän harjoituskenttä. Kentällä oli muutama viivestakissa. Kentällä oli muutama, nurmes, kumppea, kiviä ja hiekkä. Toisesta päädyistä löytyi ja löytyi laajaa kenttää sivuun kumppeissa. Päävärimankatu ja Savonranta. Viivestakissa Alustettiin ja rakennettiin entiltään kentän päälle. Eturajapuuksi löytyi Pihvi-

1980-LUKU

**JOKILAAKSOJEN
EROTUOMARIKERHO**

Jokilaaksojen erotuomarikerho, JJK, perustettiin 1980 edustamaan jalkapalloa ja jääkiekko erotuomaritoimintaa Kala- ja Pyhäjärveläisessä. Pääne kerhon perustamisesta tuli siitä urheilulajista harrastavilta seuroilta, jotka olivat luonnossa kasvaneita tuomarikustannuksista. Oletettiin määrättyä poikkeuksetta tuomarit joko Oulusta tai Kiekkoilasta. Kerhon kotipaikka oli Ylivieska. Kerho oli erotuomarikerhoja poikkeuksellinen, koska sen jä-

välkimmän kuuluu kaksi erilaista jalkaurheilulajia. Muutama tuomarimies viihtyi sekä jalkapallo- että jääkiekko-otteluissa. Vuonna ei haluttu tuhlata kaikkien eri organisaatioiden, joten niiltä on otettu yhdistetty resurssit. Muutoksena lupaus oli tarkoitettu pikistä ITU seurasuhteiden muodosta ja kotipaikan vaihtamisesta. Seuran johtoon kuuluivat Ylivieskasta puheenjohtajana toiminnut Valtteri Vuori ja jäseninä Juhana Hakola, Eino Paavonperki ja Juhani Niemi. Viikkokokoukset jalkapallotuomarit olivat Ylivieskan lisäksi paikallisesti Pyhäjärveltä ja Haapajärveltä.*

Eino Paavonperki puheenjohtajana erotuomarikerhon perustamisesta kahta vuotta.

LÄHTEET

1. Edustusjoukkoon lauantai 1980 - lauantai viikkokokoukset lauantai, FC YPA, 2015. Saatavana: <http://www.fcypa.com/fotoliikkeen/2015/01/edustusjoukkoon-lauantai-1980-lauantai-oloukset-lauantai-1980/>. Viitattu: 12.11.2015.
2. Football Christmas, 2013.
3. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 2, 1981.
4. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 1, 1979.
5. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 1, 1981.
6. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 2, 1982.
7. Football Christmas, 2013.
8. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 2, 1982.
9. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 1, 1984.
10. Suomen Palloliiton Keskis-Pohjanmaan piirin toimintakertomus 1985. Saatavana: http://www.palloliitto.fi/arkistotiedot/tilinlaskutus/Pien-Keskis-Pohjanmaan-toimintakertomus/19_1985.pdf. Viitattu: 12.11.2015.
11. YPA:n uutiset n:o 1, 1983.
12. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 2, 1986.
13. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 1, 1987.
14. Kalajoista 14.3.1987 TAMMISTÄ TÄMÄ!
15. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 2, 1989.
16. Ylivieskan Urheiluseurat n:o 1, 1989.
17. Football News, 2013.
18. YPA:n uutiset n:o 1, 1990.
19. Football Day 1985. Suomen Palloliiton Keskis-Pohjanmaan piirin 50 vuotta 1945-1995. Osoittamispaikka tyhjäksi.
20. YPA:n uutiset n:o 2, 1991.
21. Järvenpää Kati. Rengasliikenne. Saatavana: <http://www.rengasliikenne.fi/arkistotiedot/2015/01/jarvenpaa-kati-rengasliikenne-kapteeni-2015/>. Viitattu: 12.11.2015.
22. Football Christmas, 2013.
23. Football Christmas, 2013.
24. Kalajoista n:o 221 1987. Kalajoista n:o 221. Määrä n:o 85.
25. YPA:n uutiset n:o 2, 1990.
26. Kalajoista n:o 201 1986. Kalajoista n:o 201. Määrä n:o 73.
27. Kalajoista n:o 197 1984. Kalajoista n:o 197. Määrä n:o 73.
28. Karjalainen Ties. Haapajärven uutiset. Sähköpostilla lähetetty. 31.1.2016.

Johanna Sammalmaa
Timo Karjalainen
Arto Nevala
Veli-Pekka Somero

F.C. YPA
YLIVIESKA

YLIVIESKALAISTA
JALKAPALLOILUA
VUODESTA 1945

F.C. YPA Ry

Mutasarjasta huipulle

Kannessa käytetyt valokuvat:
ylhällä Markku Huuhtanen 1983
keskellä Jari Lehtikangas 2016
alhaalla Clas-Olav Slotte 2015